

KONFERENCIA A PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉS MEGÚJÍTÁSÁÉRT**IKER JÁNOS**

a NymE Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központjának
igazgatója
fejleszt@pszk.nyme.hu

2011. március 8-án a Nemzeti Erőforrás Minisztérium és a Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központja konferenciát rendezett a pedagógus-továbbképzés megújításához kapcsolódva.

A konferencia résztvevői: a Nemzeti Erőforrás Minisztérium illetékes vezetői és szakértői, a Rektori Konferencia Pedagógusképző Bizottságának tagjai, a TÁMOP 4.1.2/B projekt keretében létrejött, pedagógusképzést támogató szolgáltató és kutatóközpontok képviselői, a megyékben működő szakmai szolgáltatók képviselői, egyetemek, szakmai szervezetek vezetői, képviselői.

A konferencia célja: a készülő felsőoktatási és közoktatási törvény koncepciójához kapcsolódva olyan szervezeti és módszertani megújulás előkészítése, amely a pedagógusképzésben és -továbbképzésben épít a nemzeti hagyományokra, szolgálja a kutatási eredményekre épített, modern szemléletű képzést, továbbképzést, és mindenekfelett gyakorlatközpontú. Egyben elősegíti a pedagógusképző intézmények, a szakmai szolgáltatók, a közoktatási intézmények együttműködését hálózati keretben, és szakmai javaslatot ad a rendszer megújítására, a pedagógus életpályán átívelő fejlesztésekre; az EU-s pályázati, fejlesztési források hatékony felhasználására.

A szakmai anyagokkal jól előkészített konferencián *Faragó Sándor* rektor (NymE) megnyitója és *Madarász Sándor* (NEFMI) köszöntője után a következő előadások hangzottak el:

- A pedagógusképzés és -továbbképzés rendszerének összhangja, a felsőoktatási intézmények szerepe a pedagógus-továbbképzésben (*Rádlí Katalin*, főtanácsos, NEFMI)
- Pedagógusok szakmai fejlődése az európai gondolkodásban (*Stéger Csilla*, főosztályvezető, Oktatási Hivatal)
- A tanárképzés és a pedagógus-továbbképzés fő jellemzői az elmúlt négy évben (*Iker János*, igazgató, NymE RPSZK)
- Javaslat a pedagógusképzés rendszerének megújítására és a SINUS-program magyarországi adaptációjára (vizsgálatok, kutatási eredmények bemutatásával) (*Iker János*, igazgató, NymE RPSZK, *Réti Mónika*, kutató és *Matthias Stadler*, a németországi program egyik koordinátora).

- *Thaisz Miklós* (NEFMI) a pedagógus életpályamodellt foglalta össze részletes prezentációban, illetve annak kapcsolatát a továbbképzési rendszerrel, amelyet a jelenlévők nyomtatott formában kaptak meg.

Az előadók mindegyike – az adott téma kifejtése mellett – hangsúlyozta a pedagógusképzés, -továbbképzés szakmai egységét, a gyakorlati képzés fontosságát, illetve a kapcsolódást egy olyan kívánatos pedagógus életpályamodellhez, amely a képzést, a bevezető támogatási rendszert és a folyamatos szakmai fejlődést egy koherens rendszerré változtatja.

Az előadásokat követően a kerekasztal felkért hozzászólói: *Falus Iván* (Tanárképzők Szövetsége), *Hauser Zoltán* (Rektori Konferencia), *Kaposi József* (OFI), *Köpeczi-Bócz Tamás* (KIM), *Sándorné Kriszt Éva* (Rektori Konferencia), *Stéger Csilla* (Oktatási Hivatal), *Turbók Arnold Bertalan* (GyMS M. Pedagógiai Intézet) reflektáltak az előadásokra. A felkért hozzászólók mindegyike fontosnak tartotta a pedagógus-pálya presztízsének megerősítését, mind szakmai, mind anyagi tekintetben. A pedagógus életpályamodellhez javasolták, hogy az európai ajánlások alapján a pedagógusok kompetenciáinak fejlesztésében a támogatási aspektus kerüljön a középpontba, és a továbbképzési rendszer is ezt kell, hogy szolgálja elsősorban, és legyen cél a közoktatás minőségének javítása, ellenőrzési rendszer működtetése.

A résztvevők a SINUS-programról szóló előadáshoz kapcsolódva fontosnak tartották a pedagógus-továbbképzési rendszer megújítását a következő alapelvek mellett:

1. Meg kell erősíteni, hogy a pedagógus-továbbképzések és a kapcsolódó szakmai szolgáltatások állami feladatok, és a működtetést, a minőséget szigorú állami ellenőrzés és szakmai szttenderdek mellett kell biztosítani.
2. A megyénként (önkormányzati /megyei kormányhivatal/ fenntartású vagy együttműködési szerződés keretében) működő szakmai szolgáltató intézmények működési területükön felelősséget kell, hogy vállaljanak a közoktatás szakmai fejlesztéséhez kapcsolódó szakmai szolgáltatások és az oktatás-irányítás szakmapolitikai döntéseinek színvonalas megvalósításáért.
3. A pedagógus-továbbképzésekben az eddiginél hatékonyabb módon kell együttműködni a pedagógusképzés műhelyeivel (egyetemek, főiskolák) a szolgáltatások, a kutatások és az eredmények hasznosítása területén.
4. Építeni kell a mentorálással segített tanári öntevékenységre, a pedagógus teamek munkájára, és ki kell alakítani – szakmai koordináció mellett – a jó gyakorlatok közvetítésének, disszeminációjának hálózati kereteit a német SINUS-program hazai adaptációjával.

A SINUS-programot a '90-es évek végétől fokozatosan fejlesztették ki Németországban, először egy 150 iskolából álló hálózaton, majd a második hullámban 850, a harmadik hullámban 1850 iskola vett részt, és 2007-től a tartományokban az összes iskola bevonása folyik.

A SINUS-módszer kulcseleme, hogy a részt vevő pedagógusok a képzés során szorosban együttműködnek, majd a későbbiekben kollaboratív hálózatot alakítanak ki.

A tudásmenedzsmenttel kapcsolatos szakirodalom egyértelműen támogatja az ilyen kollaboratív tudásépítő hálózatok kialakítását és a szociális média hasonló kísérletei, illetve a Web 2.0 alkalmazások sikere is arra utal, hogy az ilyen hálózatok óriási szinergiát képesek létrehozni. Ahhoz azonban, hogy működő tudásépítő és -megosztó hálózat alakuljon ki, fontos megismernünk a tanári együttműködés jelenlegi hazai kultúráját. Ehhez – a SINUS-program rövid bemutatása mellett – hatvanöt iskolából 2000 pedagógus bevonásával vizsgálatot végzett a NymE Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ. Ennek célja volt, hogy a rendkívül összetett SINUS-rendszer alapjául szolgáló tanári viselkedésminták elfogadását, a képzés felépítését, a tanári támogató hálózat kiépítését hazai kontextusban értelmezzük, illetve a tanári együttműködést, közös gondolkodást segítő módszerekkel kapcsolatos (szociokulturális, nemzeti különbségekből, illetve a hazai oktatási rendszer sajátosságaiból adódó) jellegzetes attitűdöket feltárjuk. Vizsgálataink arra utalnak, hogy a kreatív, alkotó gondolkodású pedagógusok többsége (akik válaszaik nyomán háromnál több forrásból készülnek tanítási óráikra – a teljes mintából 37% –, gyakran konzultálnak virtuális platformokon, alkalmaznak saját készítésű tananyagokat) szívesen osztaná meg tapasztalatait (a 37%-ból 87%). A teljes mintában a jó gyakorlatok megosztását elutasítók aránya ennél alacsonyabb, 23% volt. A jó gyakorlatok megosztását visszautasítók elsősorban a 10–20 év közötti gyakorlattal rendelkező, gimnáziumi tanárok közül kerültek ki. A jó gyakorlatok megosztása felmérésünk alapján egyértelmű összefüggést mutat az alábbi tényezőkkel:

- a továbbképzésre (önképzésre) szánt idő;
- a felkészüléshez használt források sokfélesége, változatossága;
- a nevelőtestület tagjaival folytatott konzultáció gyakorisága és típusa;
- az önálló feladatalkotás.

Érdekes ugyanakkor, hogy a jó gyakorlatok megosztását elutasító pedagógusok is egyöntetűen kíváncsiak kollégáik jó gyakorlataira: a válaszadók 98%-a szerint inspiráló mások jó gyakorlatainak megismerése, még a más szakos kollégák esetében is.

A munkaközösségek többsége azonban nem működik alkotó műhelyként (a munkaközösségi feladatbankkal kapcsolatban alig kaptunk pozitív válaszokat, a válaszadók 70%-a említi a problémák között az elszigeteltséget, a segítő együttműködés hiányát).

A kollegiális együttműködés jellemzően a napi problémákra, egyes gyakorlati kérdések gyors megoldására fókuszál – ritka a pedagógiai, módszertani kérésekkel kapcsolatos tapasztalatcsere. Bár a válaszadók mintegy kétharmada konzultál rendszeresen más szakos kollégákkal is, az iskolák közötti együttműködés tanár-tanár interakciókban alig 10%, és a napi rendszerességgel konzultálók aránya is csupán mintegy 50%. Ez azt is jelenti, hogy a tanárok mintegy fele legfeljebb heti rendszerességgel, 5%-uk egyáltalán nem konzultál kollegáival.

A fentiek alapján úgy véljük, hogy az alkotó gondolkodás erősítése, támogatása, és a más szakos kollégákkal való együttműködés segítése alapvetően javíthatja a tanári

hatékonyságot, és csökkenti az elszigeteltség nyomán kialakuló kiégés veszélyét. A SINUS-módszer alapvetően alkalmas ezen tanári kompetenciák megerősítésére.

Bár a problémák között az együttműködés szorosabbra fonása ritkábban szerepelt, a SINUS-módszerrel kapcsolatos várakozások között a válaszadók mintegy fele említette a tanári együttműködés fontosságát.

A résztvevők a vita után elfogadták azt a szakmai javaslatot, hogy a SINUS-program magyarországi adaptációja hasznos lenne a hazai pedagógusképzési rendszer megújításához. A továbbképzéssel kapcsolatos pályázatokhoz az alábbi szakmai specifikációkat tartották fontosnak:

- A készülő törvények koncepciójához (felsőoktatási, közoktatási, életpályamodell) és az európai uniós dokumentumokhoz kapcsolódva a pedagógus-továbbképzéshez kapcsolódó alapvető pályázatban a pedagógusképző felsőoktatási intézményekben határozódják meg a pályázók köre oly módon, hogy azok kötelesek legyenek együttműködni közoktatási szakmai szolgáltatókkal és közoktatási partnerintézményekkel, vagy maguk alakítsanak komplex szolgáltató és kutatóközpontokat a továbbképzés koordinálására. Ezeket célszerű regionális szinten értelmezni.

Ez azért is fontos, mert az európai uniós dokumentumokban terminológiailag három összefüggő dolog van: 1. ITE (initial teacher education=tanárképzés), 2. induction (=bevezető támogatási rendszer, ami csak részben egyezik a mi gyakornoki rendszerünkkel) és 3. CPD (continuous professional development=nálunk ez a tanártovábbképzés, ami persze nem egészen ugyanaz. Az egész tulajdonképpen egy életpálya kontinuumba helyeződik. Ezt a rendszert kell hosszú távon megcélózni, és hozzá szervezeti rendszert kialakítani.

- A továbbképzési rendszer kulcseleme lenne, hogy egy-egy pedagógusképző felsőoktatási intézmény (vagy az egyetemhez kapcsolódó szolgáltató és kutatóközpont) szakmai koordinációjával a részt vevő pedagógusok, intézmények önkéntes jelentkezés alapján működjenek együtt, majd később egy kollaboratív hálózatot alakítsanak ki. Ezeket a tudásmenedzsmenttel kapcsolatos szakirodalom, a programmal kapcsolatos hazai kutatási eredmények alapján kell létrehozni. Ahhoz azonban, hogy egy működő tudásépítő és -megosztó hálózat kialakuljon, fontos lenne még általánosabban megismerni a tanári együttműködés jelenlegi hazai kultúráját. Erre vonatkozólag a Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központjának vannak régióra szóló eredményei, de ezt a bevezetés szakmai előkészítésére, az érdeklődés felkeltésére országos, reprezentatív kutatással kellene megerősíteni. Erre is célszerű lenne pályázatot kiírni.
- A pedagógus-továbbképzési rendszer meghatározó pályázata a SINUS-modell hazai adaptációját segítse oly módon, hogy (a kutatási eredmények alapján) a tanári együttműködés formáiban és módszereiben négy

modellt segítsen bevezetni az alábbi tartalommal és szakmai kulcsterületek szerint:

<i>modul</i>	<i>tartalom</i>	<i>kulcsterületek</i>
1. <i>A feladatcultúra továbbfejlesztése</i>	<ul style="list-style-type: none"> – az egyes feladattípusok jelentősége; – a feladatok tervezése, kivitelezése; – a tanulási környezet diverzitásának tervezése; – nyílt végű feladatok kezelése; 	feladatok a tanítás napi gyakorlatában – kérdés- és problémafelvetés; motiváció, kompetenciafejlesztés és a tanulók önbizalmának erősítése; fejlesztő feladatok szerepe; az egyes feladattípusok alkalmazása
2. <i>Természettudományos vizsgálódás és kísérletek</i>	<ul style="list-style-type: none"> – a kísérletek céljának újraértelmezése; – a tanulók segítése a természettudományos vizsgálódásban; – kutatás alapú tanulás hétköznapi tapasztalatok értelmezése; – természettudományos gondolkodásmód a tanítási órákon; 	kísérletezés, adatgyűjtés, összehasonlítás, modellezés, megfigyelés, reflexió szerepe; az inquiry based tanulás alapvető lépései: tervezés és koncepció, implementáció, elemzés és interpretáció, alkalmazás és prezentáció szakaszai
3. <i>A hibákból tanulni</i>	<ul style="list-style-type: none"> – típushibák és tévképzetek felhasználása a tanítás folyamatában> – a tanulói hibák feldolgozásának konstruktív módjai; – a hibák, mint tanulási lehetőségek – a mögöttes koncepciók láttatása; 	a hibák és tévképzetek konstruktivista megközelítése; értékelés és fejlesztés; a hibákkal kapcsolatos általános attitűdfőrmálás (a hibák, mint lehetőségek és nem, mint lezárt kudarcok); a tanár segítő, támogató szerepének fejlesztése
4. <i>Értékelés – a kompetenciák felmérése, a kompetenciákkal kapcsolatos visszajelzések</i>	<ul style="list-style-type: none"> – az újszerű feladatcultúrához tartozó értékelési-mérési rendszerek; – a tanórai és egyéb értékelések; – visszajelzés a tanulási folyamatról és az eredményekről. 	nyílt végű feladatok alkalmazása; az értékelési típusok használata; az átláthatóság, objektivitás és motiváció kérdései; a tanulók támogatása a mérés-értékelés segítségével.

- Célszerű lenne a pályázók körét a statisztikus régiókhoz (6), illetve a központi régióhoz (ott 2) kötni, és előnyben részesíteni azokat a felsőoktatási intézményeket, ahol az együttműködés során a pedagógusképzést és a közoktatást segítő szolgáltató és kutatóközpontok már létrejöttek.
- A források a hálózat kialakítását, a modellekben meghatározott tartalom és kulcspontok szerinti továbbképzési rendszer kialakítását szolgálnák oly módon, hogy a támogatási összeg 70%-a az intézményeket, a jó gyakorlatok rendszerében szerepet vállaló pedagógusokat és a közreműködő szakmai szolgáltatókat támogatná a munka arányában, és 30% biztosítaná a felsőoktatási intézmény/központ által a hálózati rendszer működését.
- A projekt végére olyan modellnek kell kialakulni és a fenntartási időszakban működtetni, amely megerősíti, hogy a pedagógus-továbbképzések és a kapcsolódó szakmai szolgáltatások állami feladatok, és a működtetést, a minőséget szigorú állami ellenőrzés (erre is lehetne projektet kiírni, minősítendő a központok, hálózatok fejlesztő munkáját) és szakmai szttenderdek mellett kell biztosítani. El kell érni, hogy a szakmai fejlesztések, kutatási eredmények viszonylag gyorsan és hatékonyan kerüljenek hasznosításra a közoktatás területén.
- A fentiekhez kapcsolódva a megvalósításban feltétlenül figyelembe kell venni, hogy a közoktatásban és a pedagógusképzésben olyan módszertani megújulásra van szükség, amely épít a jó szakmai hagyományokra, szolgálja a kutatási eredményekre épített, modern szemléletű képzést, továbbképzést, és mindenképp felelt gyakorlatközpontú. Ehhez nélkülözhetetlen a pedagógusképző intézmények, a szakmai szolgáltatók és a közoktatási intézmények együttműködését segítő hálózati szervezet kialakítása és folyamatos működtetése.
- Az egész továbbképzési rendszer támogasson egy olyan pedagógus életpályamodellt, amely a képzést, a bevezető támogatási rendszert és a folyamatos szakmai fejlődést egy koherens rendszerré változtatja. Ennek nyomán a tanárok:
 - a felsőoktatási intézményben szerzett olyan képesítéssel rendelkezzenek, amely megfelelő egyensúlyt teremt a kutatás alapú tanulmányok és a tanítási gyakorlat között,
 - tantárgyaik területén magas szintű szaktudással, valamint megfelelő pedagógiai-módszertani kompetenciákkal rendelkezzenek,
 - pályájuk kezdetén hatékony támogatási programokon vehessenek részt,
 - pályafutásuk alatt megfelelő mentori támogatásban részesüljenek, egész pályafutásuk alatt ösztönzésben, támogatásban részesüljenek, hogy formális és informális tanulás keretében új tudásra, készségekre, kompetenciákra tegyenek szert, beleértve a csereprogramok lehetőségeit is.